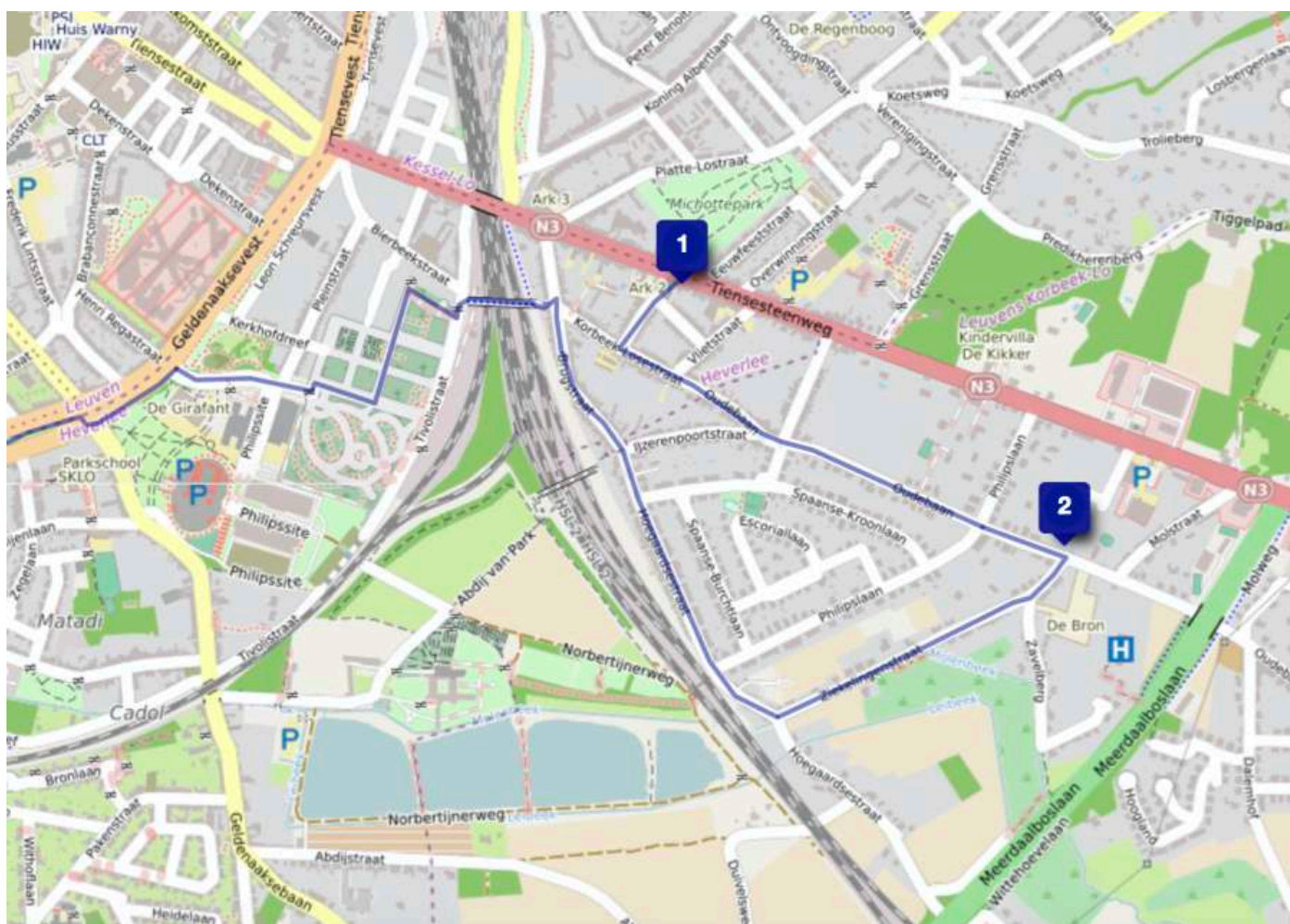

Corona-fietstocht : "Epidemieën in Leuven"

Dit is een fietstocht die je alleen of met zijn 2en kan maken (zolang je maar voldoende afstand houdt).

Ze voert langs plekken die verband houdt met de opvang en verzorging van Leuvense zieken in vroegere tijden. De fietstocht werd uitgewerkt door Dirk Baro met de steun van Leuven+.

Vertrekpunt : aan de St-Franciscuskerk, tegenover het Michottepark, Tiensesteenweg, Heverlee.

1. We volgen de Stainierstraat naar de Korbeeklose straat. Op het vroeger grondgebied van Korbeek-Lo wordt dit de Oude baan, die we volgen tot aan de hoek met de **Ziekelingenstraat**.

Hier stond in de Middeleeuwen een afzonderingsverblijf voor "zieke lieden", melaatsen, met een kapel. De oude woning wat achterin gelegen aan de Oudebaan verwijst nog naar het gebouw; een steen in de zijmuur in de Ziekelingenstraat verwijst naar de verdwenen kapel. Ziek was toen synoniem

voor melaats. Krank was het woord voor ons ziek. Door het verdwijnen van melaatsheid bij ons verschoof ook de betekenis van het woord ziek.

2. We volgen de Ziekelingenstraat tot aan de Hoegaardsestraat. Je gaat naar rechts in de Hoegaardsestraat en rijdt langs de oude afspanning "De Spaanse Kroon", waar de wijk naar genoemd werd. Je bereikt het wegje naar fietstunnel, maar neemt het brugje over de spoorwegen naar de Tivolistraat.

Daar kan je, tijdens de openingsuren door de **stedelijke begraafplaats** wandelen naar het monument ter herinnering aan de Leuvense slachtoffers van de 19de-eeuwse cholera-epidemieën. Dit is een gedenkheuvel met met gietijzeren kruisen waarop de namen van de meest getroffen straten zijn aangegeven.

In de 19e eeuw braken in Europa verschillende grote cholera-epidemieën uit. Cholera is een infectieziekte veroorzaakt door een bacterie die zich via besmet water verspreidt. Kenmerken zijn op de eerste plaats braken, heftige diarree en uitdroging. Bij goede behandeling herstellen nu de meeste patiënten, maar in de 19e eeuw was het sterftcijfer erg hoog (ruim 50%). De oorzaak was lang onbekend en men vergeleek de zogenaamde "blauwe dood" (door de ziekte kreeg de huid immers een vreemde blauwe kleur) met de zwarte dood (pest) van de voorgaande eeuwen. In Leuven bedroeg het aantal dodelijke slachtoffers van de drie grote cholera-epidemieën die deze regio troffen ruim 1000 personen. Het kwalijkste jaar was 1849, met 577 doden, vooral in de armere, hoog bevolkte wijken rondom het riviertje de Voer, dat toen in de zomer een open riool was. Het herdenkingsmonument kwam er 150 jaar na de eerste epidemie, en getuigt van eenvoud: een aarden tumulus met metalen kruisen, zoals ze vroeger op graven van gewone, eenvoudige mensen voorkwamen. Op dergelijke kruisen werd de naam van de overledene met verf aangebracht; regenbuien maakten de graven na relatief korte tijd anoniem. De vormgeving van het monument versterkt de aanklacht op het bijhorende bord: de dodelijke slachtoffers bij uitstek waren de minder welgestelden, van wie de individuele persoonlijkheid nauwelijks belangrijk gevonden werd.

Als we **WO 1** ook als een soort epidemie zien kan je ook dat monument bezoeken. Het het oorlogsmonument uit 1924, ontworpen door Louis Jotthier, is een massief blok, met reliëfs langs de vier zijden. De gevleugelde vrouw vooraan symboliseert de stad; ze kan als een engel gezien worden, maar ook als de Griekse godin van de overwinning. Aan haar voeten bevinden zich twee gesneuvelden: links is een soldaat door een gasaanval om het leven gekomen, rechts ligt een neergeschoten, ineengedoken burger. Aan de linkerkant van het monument (noordzijde) wordt verder ingezoomd op het militaire leed. Aan de rechterkant (zuidzijde) komt het lijden van de Leuvense burgers aan bod. Op het reliëf aan de achterzijde rust het Leuvens wapenschild op eikenbladeren en lauweren, met daaronder de Belgische oorlogshelm, toorts en zwaard. De scènes zijn erg expressief en realistisch uitgewerkt. Aan de kant met de burgers bijvoorbeeld bevindt zich op de achtergrond een brandende gotische kerk waarvan het dak ontbreekt, en zie je ruïnes en een half

ontklede dode vrouw. Een bejaarde man en een kind - de enige overlevenden - verlaten de stad. Het monument werd ingehuldigd op 27 juli 1924.

Onder het monument bevindt zich een crypte. Je kan er via een laag poortje langs twee kanten in. Boven de toegang liggen afdeklaten in blauwe steen, met namen van gesneuvelde militairen en burgers. De crypte heeft 2 x 100 nissen, waarin telkens één of meerdere lichamen bijgezet konden worden. Gesneuvelde Belgische soldaten konden vanaf 1919 gerepatriëerd worden naar hun laatste woonplaats. Hier werden Leuvense burgers, Leuvense soldaten, in Leuven gesneuvelde Franse, Engelse en Russische soldaten (in het totaal 290 personen) herbegraven. Eén van hen is Léon Schreurs, die al snel in de oorlogspropaganda een belangrijke rol toebedeeld kreeg.

(bron : https://www.funeralia.be/ps_more.html#epidemieen)

We verlaten het kerkhof langs de oude of nieuwe hoofdingang en rijden langs de (nieuwe) Kerkhofdreef naar de Geldenaaksevest. Van de Parkpoort richting Naamsepoort rijden we over het fietspad tussen de bomen.

3. We nemen naar rechts de Naamsestraat tot aan de **Sint-Kwintenskerk** en rijden het terrein rond de kerk op.

Wanneer de kerk open is kan je er het schilderij over de "**pest**"processie naar **Bas-Wavre** bekijken. Deze processie vond voor het eerst plaats in 1651. In dat jaar heerste er in Leuven een pestepidemie en de pastoor van de Sint-Kwintensparochie, Buyckx, was één van de slachtoffers. Nadat hij tot Onze-Lieve-Vrouw van Neerwaver had gebeden genas hij, ook hadden zijn parochianen minder geleden. Als dank hiervoor richtten de bewoners een processie in, die jaarlijks werd gehouden op de 5de zondag na Pasen.

Je verlaat het terrein rond de kerk langs de Sint- Quintensbergstraat en volgen de Schapenstraat tot de ingang van het begijnhof. Eenmaal rechts en onmiddellijk links in het "klein straatken" vind je boven de ingang van het grote huis rechts een steen die verwijst naar de pestepidemieën.

Dit huis werd gebouwd door Maria en Margerita La Mistan uit Neerwaver en draagt een gevelsteen met het reliekschrijn van Onze-Lieve-Vrouw-van- Neerwaver.

Daaronder kan je nog dit opschrift lezen : "Van pest, oorlog en dieren tyt - Verlos ons Maria van Pys"

4. We verlaten het begijnhof naar de Zwartustersstraat en volgen die tot de Redingenstraat die we volgen tot de Tervuursevest.
5. Aan de overkant van de Vest nemen we de IJzermolenstraat en verder de Celestijnenlaan naar rechts tot de hoek met de Tervuurse steenweg, **Terbank**.

Waar nu de school staat langs de Tervuursesteenweg werden in de middeleeuwen, voor hertogdom Brabant de Lepralijders gekeurd en erkend, "ter bank" geleid.

Terbank was oorspronkelijk een lazarije of gasthuis voor melaatsen. Dit werd reeds in 1267 definitief gesticht door Hendrik I, hertog van Brabant, dicht bij Leuven buiten de Brusselse Poort. Volgens sommige historici zou dit reeds in 1197 bestaan hebben. Er werkten daar 9 broeders en 9 zusters en, zoals bepaald ver door een brief van Paus Honorius III van 20 januari 1223, was de abt van Villers hun geestelijke bestuurder. ze volgden de regel van St. Augustinus.

De naam Terbank vindt zijn oorsprong in deze leprozenstichting. Als men van iemand vermoedde dat hij melaats was, dan moest de stad of de parochie hem voor een soort tribunaal of bank (rechtbank) brengen, om te weten of hij/zij definitief in het gasthuis moest blijven. Die bank in het gasthuis was samengesteld uit de priorin en de drie oudste religieuzen van het klooster. Zo ontstond de benaming: ter bank gaan.

In het begin van de jaren 1300 vertrokken de broeders uit Ter Bank en bleven de zusters alleen. In 1578 werd het klooster in brand gestoken door de Bourgondische soldaten die vochten onder Jan

van Oostenrijk. In 1604 kon het terug bewoond worden maar in 1635 was er weer veel schade door het beleg van de stad Leuven. In het midden der 17e eeuw werd alles herbouwd.

De priorij van Terbank werd afgeschaft door Jozef II op 26 april 1783. Het klooster werd verkocht, op 22 januari 1787 en kort daarna werd de kerk afgebroken. Tweemaal kwamen de zusters terug: in 1792 en in 1795 maar werden weggejaagd door de Fransen op 23 november 1796.

(meer info vind je op : <https://www.bo-terbank.be/informatie/historiek>)

6. We kruisen de Tervuursesteenweg en nemen de Berg Thaborweg richting Gasthuisberg. We rijden naar rechts langs **Gasthuisberg** opnieuw in de richting van het stadscentrum.

De splitsing van de Leuvense universiteit bracht met zich mee dat voor de kersverse autonome faculteit voor geneeskunde een passend geïntegreerd universitair ziekenhuis moest worden uitgebouwd, zowel fysisch als qua organisatiestructuur. Tot 1970 functioneren al de instellingen

eerder los van elkaar en is de medische zorgverlening niet steeds op elkaar afgestemd. Een heuvelkam gekend als Gasthuisberg blijkt de ideale plaats voor een volledig nieuwe medische campus met ziekenhuis en onderwijsaccommodatie.

Vanaf 1970 tot nu wordt de infrastructuur op de campus verder uitgebouwd in verschillende fasen.

Fase I : In 1970 werd hier het eerste deel in gebruik genomen. Dit was het kinderziekenhuis aangevuld met het gebouw onderwijs en navorsing (waar de toenmalige kandidaturen geneeskunde werden gehuisvest).

Fase II : In 1982 werd met Fase II de hoofdbrok van de volwassen hospitalisatiediensten overgebracht naar campus Gasthuisberg, vooraan in de laagbouw (ook aangeduid in het blauw) kregen de intensieve functies en de operatiekwartieren hun plek.

Fase III : Tien jaar later was Fase III afgewerkt, waar oncologie, radiotherapie en bijkomende OKa's en intensieve diensten een plaats kregen. Na deze drie fasen breidde UZ Leuven zelf niet meer uit op campus Gasthuisberg. Alle bouwactiviteit was in handen van andere organisaties, zoals het Rode Kruis, en van de K.U.Leuven.

Fase IV : Op weg naar een Health Sciences campus Gasthuisberg.

(bron : <https://www.uzleuven.be/nl>)

7. Aan het Teken op het rond punt nemen we de Van Waeyenberghlaan tot aan het buurtcentrum De Mannenstraat, op de hoek van de Groefstraat.
8. Langs het Van Waeyenberghpark en de Cardenbergh bereiken we de Kaboutermanstraat die we kruisen.
9. Voorzichtig rijdend over de kasseitjes van de **Camilo Torres** studentenresidentie bereiken we de Brusselsestraat.

De eerste Cellebroeders verschenen in Leuven in 1345. Zij verbleven in enkele cellen, vandaar hun naam; in Leuven werd deze plek de Biestcellen genoemd. Zij werkten op de parochie van Sint-Jacob. Hun taken waren drievoudig: de pestlijders verzorgen, de geesteszieken opvangen en de doden begraven. Het stadsbestuur betaalde hen voor hun werken. Gaandeweg organiseerden de Cellebroeders zich in het gehele Rooms-Duitse Rijk en in 1458 erkende paus Pius II de orde officieel. De Cellebroeders maakten zich nuttig bij het begraven van de doden in de hele stad bij epidemies van de Zwarte Dood, bijvoorbeeld in het jaar 1578. De stad gaf hen de toestemming de doden te begraven op de Leuvense kerkhoven, dus niet alleen in het kerkhof rond de Sint-Jacobskerk. De Cellebroeders waren overal goed herkenbaar aan hun zwarte pij en zij hadden zo goed als het monopolie van de begrafenis, ook al was er geen pest in de stad. Ook buiten de stad verrichtten

zij hun begrafeniswerk. Zo begroeven zij de dode pelgrims uit het pelgrimshuis van Winksele die er gestorven waren aan de pest.

Met de reformatie verdween het algemeen bestuur van de orde, de algemeen overste en het algemeen kapittel. Het aartsbisdom beheerde voortaan mee de financiën en de activiteiten van de Cellebroeders.

.Na een alles verwoestende brand (1735) werden de cellen en de kapel snel herbouwd (1739). De tijd van de pest was voorbij, zodat de zorg voor geesteszieken belangrijker werd. De broeders stuurden sommige geesteszieken naar Geel, op kosten van de stad. In 1750 werd een ruime refter gebouwd, versierd met houten lambrisering en schilderijen.

Met het Frans bestuur in Leuven, eind 18e eeuw, werd het klooster gespaard, in tegenstelling tot andere kloosters die opgedoekt werden in de stad. De broeders mochten al hun werken verder zetten, doch hen was verboden de monnikspij te dragen in het godshuis. Het monopolie op begrafenissen waren de Cellebroeders ook kwijt. Private begrafenisondernemers organiseerden zich daarom in Leuven in de 19e eeuw. De stad verplichtte de broeders om regelmatig een arts alle patiënten te bezoeken.

In 1889 brak er een grote brand uit bij de Cellebroeders. De omvang van de brand was volgens tijdgenoten gigantisch: de houten refter was één toorts. De stadsdiensten konden niets anders doen dan het gebouw overnacht te laten uitbranden. Het is niet bekend hoeveel patiënten of broeders de dood vonden.

De Alexianen, zoals de cellenbroeders zich intussen noemden, herbouwden hun klooster, juist buiten de stadsmuren, aan de Brusselse Poort en de Herestraat. Tijdgenoten vonden het een goede zaak dat de geesteszieken voortaan verbleven in een ruim gebouw in een park van 17 ha. Dit park besloeg een groot deel van de Gasthuisberg. Het psychiatrisch ziekenhuis bleef bestaan tot midden de 20e eeuw. In de jaren '60 trokken de Alexianen weg uit de Herestraat.

Op de site aan de Brusselsestraat bouwden de Franciscanen een studiehuis, waarin ze tientallen jaren verbleven. Sinds 1968 staat er het studentenhuis Camilo Torres van de Katholieke Universiteit Leuven. (bron : <http://www.camilotorres.be/>)

10. Verder in de Brusselsestraat bereiken we de **Sint-Jacobskerk** en het standbeeld van **Pater Damiaan**.

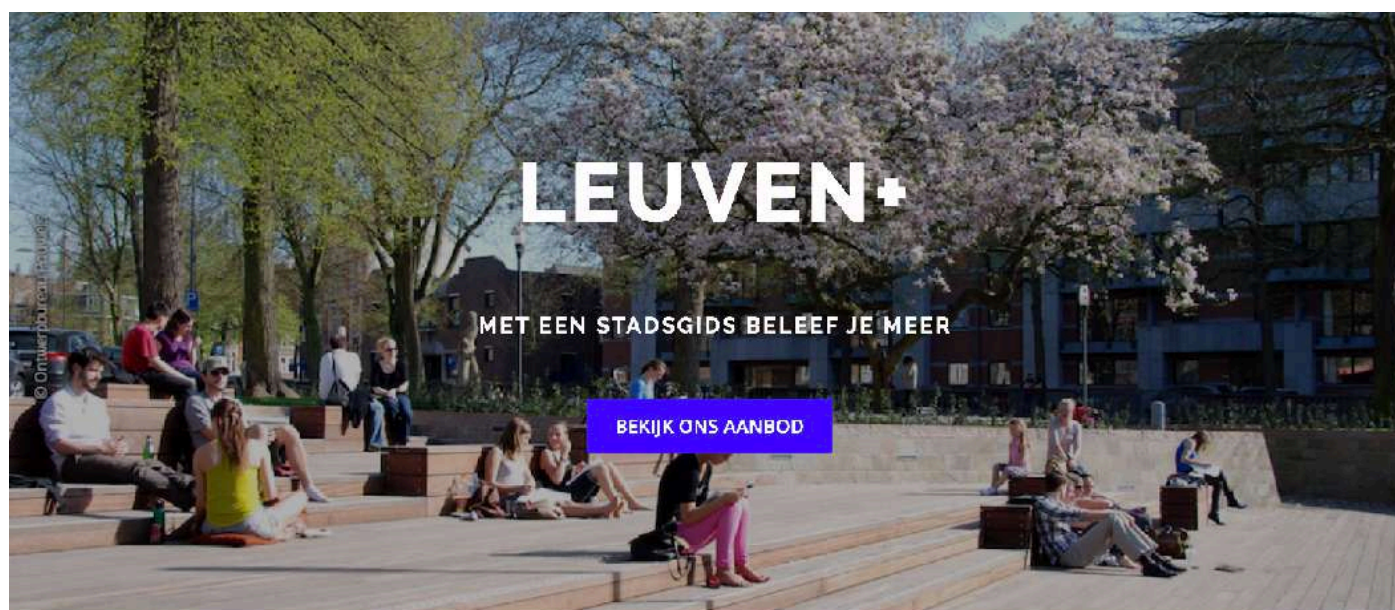
Een bekend schilderij uit de 16de eeuw toont de kerk met de cellebroeders die lijken van pestlijders begraven.

Hier eindigt de fietstocht.

11. Eventueel kan je nog langs de Brusselse- en de Parijsstraat verder rijden tot aan de Sint-Antoniuskapel op het Pater Damiaanplein om een bezoek te brengen aan het mausoleum voor pater Damiaan.

Heb je genoten van deze fietstocht en smaakt die naar meer ? Je vindt een uitgebreid programma van begeleide fietstochten en wandelingen op de site van Leuven+ :

www.leuven-plus.be.

GROEPEN   DAGTRIPS   INDIVIDUEEL   SCHOLEN   MENSEN MET BEPERKINGEN   FIETS   LEUVEN+ KOMT NAAR JE TOE

Ziekelingenstraat.

Gedenkteken Cholera epidemie 19de eeuw, Kerkhof Leuven

Pestprocessie naar Onze Lieve Vrouw van Neerwaver

Van pest en oorlog en dieren tijd, verlos ons.

Cellebroedersklooster ter hoogte van huidige Camilo Torres in Brusselsestraat.

Cellebroeders begraven de doden nabij de Sint-Jacobskerk tijdens een pestepidemie in de 16de eeuw..